

DE PREMIEJACHT OP ADDERS IN FRANKRIJK

Een beroep in (prentbrief)kaart gebracht.

Deel 5: François Raison, bijgenaamd Père Raison.

BOUNTY HUNTING FOR VIPERS IN FRANCE

The picture postcard mapping of a profession.

Part 5: François Raison, nicknamed Père Raison.

Ron Bronckers
Wethouder Meertensstraat 14
6325 DB Berg en Terblijt
ronbronckers@zonnet.nl

Ron Bronckers
Wethouder Meertensstraat 14
6325 DB Berg en Terblijt
The Netherlands
ronbronckers@zonnet.nl

Inleiding

In de wereld van de Franse prentbriefkaarten is de adderjager François Raison geen onbekende. Voor zover ik kon nagaan, zijn er zeker zes verschillende kaarten uitgegeven waarop hij is afgebeeld. Op enkele van deze kaarten zien we hem poserend naast zijn speciaal geprepareerde fiets (zie afbeelding 1-3), waarmee hij grote afstanden overbrugde op zoek naar adders.

De hoop om veel informatie te genereren omtrent het leven van deze adderjager moest ik helaas laten varen. Meestal zijn het lokale historici die aandacht besteden aan dit seizoensgebonden beroep, en derhalve publiceren in regionale tijdschriften of kranten die ontsnappen aan het oog van de massa. Desalniettemin, een artikel van Valente (1982) vond zijn weg naar Nederland en een vertaling hiervan - bij gebrek aan meer bronnen - treft men hieronder aan. De opvattingen betreffende de levenswijze van de adder zijn niet meer geheel conform de huidige inzichten.

De jager en de opbrengst

François Raison werd geboren in Voiron [in de regio Rhône-Alpes] op 3 juli 1868. Zijn

Introduction

In the world of French picture postcards the viper hunter François Raison is no stranger. As far as I have been able to discover, there are at least six different postcards on which he features. On some of these we see him posing with his specially equipped bicycle (Plates 1-3), with which he rode considerable distances in search of his snakes.

Any hopes I had of gleaning solid information on the life of this viper hunter soon had to be abandoned, though. It is above all local historians who research this kind of seasonal profession, and their findings are consequently published in regional journals or newspapers that escape the attention of a wider public. Nevertheless, an article by Valente (1982) found its way to the Netherlands and - for lack of other sources - a translation is provided below. It should be noted that on some points the ideas expressed about the viper's lifeways are at odds with what we know today,

The hunter and his bounty

François Raison was born in Voiron [in the Rhône-Alpes region] on July 3rd, 1868. He

jeugd is kalm voorbijgegaan in Chirens, in contact met de natuur die hij van zeer nabij kende en had leren liefhebben. Op zijn 16^e of 17^e begon hij serieus met zijn activiteit als addervanger. Het moet gezegd worden, dat deze reptielen in die tijd uitzonderlijk talrijk waren, beschut tegen hedendaagse apparaten als trimmers en grasmaaiers die de slapende adders in stukken hakken.

Adders leven en jagen 's nachts. Hun be-roemde verticale pupil onderscheidt zich van de ronde der onschuldige slangen en maakt het hun mogelijk om in het donker en overdag te zien; als zij verzadigd zijn, slapen ze in de zon. François Raison wist ze tijdens hun slaap te overrompelen en met behulp van een gevorkte stok vast te pin-nen. Het gevangen dier werd opgesloten in een getralied kistje, dat zorgvuldig met een hangslot werd afgesloten. De oogst was erg vaak overvloedig, liep soms wel op tot een dertigtal, nota bene na een onweer.

Wat deed hij met die adders? Een flink ge-deelte werd opgestuurd naar het Instituut Pasteur in Parijs in een uiterst weloverwogen verpakking: een kleine kooi met fijn gaas dat men in een houten kist zette die zorgvuldig dichtgespijkerd werd en waarop hij labels plakte met de tekst 'schadelijke dieren' of 'levende adders'. De labels waren gratis beschikbaar gesteld door drukkerij Charvet van Bas-Rives (Beneden Rives). Het geheel werd 'per expres' met de trein verstuurd.

Het Instituut Pasteur stuurde hem direct na ontvangst bericht van het juiste aantal levende of dode adders bij aankomst. Hij ontving 25 centimes per levend dier, waar nog eens een premie van 10 centimes door de *prefecture* aan het einde van het jaar aan werd toegevoegd, na overleg van de verklaringen. Jaarlijks ving Raison 2.500 tot 3.000 adders.

Fietstochten

Vanaf april begon het jachtseizoen. Hij doorkruiste per fiets het platteland en werd

Edition Billon-Grand, Photo Grange, Voiron
RIVES (Isère) — Le Père RAISON, capteur de vipères
Fournisseur de l'Institut Pasteur de Paris.

Afbeelding 1: François Raison poserend naast zijn fiets (collectie R.J.C. Bronckers). / Plate 1: François Raison posing with his bicycle (coll. R.J.C. Bronckers).

spent a quiet youth in Chirens, in close contact with nature that he came to know and love so well. By the time he was 16 or 17 he was already seriously engaged in his activities as a viper hunter. It should be said that in those days these reptiles were exceptionally common, unexposed as they were to modern-day devices like trimmers and mowers that catch the sleeping snakes off guard and hack them to pieces.

Vipers live and hunt by night. Their notorious vertical pupil distinguishes them from the round pupil of the harmless snakes and gives them both day- and night-time vision; once their belly is full, they sleep in the sun. This was when François Raison would creep up on them, catching them unawares and pinning them down with a forked stick. Once caught, the animal was secured in

Afbeelding 2-3: François Raison poserend naast zijn fiets met omstanders (collectie R.J.C. Bronckers).
Plate 2-3: François Raison posing with his bicycle with bystanders (coll. R.J.C. Bronckers).

daarbij vaak vergezeld door een vriend uit Grenoble, een natuurapotheker op het plein van het postkantoor, op tochten in het Chartreuse-massief, of schuimde de kasteelparken af, in die tijd nog zo talrijk aanwezig - La Chana, Valfray, kasteel van de papierhandel, Alivet - waar hij altijd de beste ontvangst kreeg en waar hem een lekkere boterham uit het vuistje wachtte.

Zijn diensten werden overigens ook op prijs gesteld in de hele regio en hij liet geen enkele gelegenheid voorbijgaan om zijn vangst te laten zien: op de markt van Voiron, de kermis van Beacroissant, de feesten van Rosière de Vinay of van Grand-Lemps; hij ging soms zelfs tot in het *département* Rhône of Ain, altijd met de fiets. Daar deelde hij als geschenk prentbriefkaarten uit, waarmee hij het advies van de *marechaussée* van Rives opvolgde om te vermijden dat hij be-

a wire-meshed box that was carefully secured with a padlock. The bounty was often rich - as many as thirty, particularly after a thunderstorm.

So what did he do with the snakes? A substantial number were despatched to the Pasteur Institute in Paris in a made-to-measure crate: a small cage with fine-meshed netting was placed in a small wooden box that was then carefully nailed shut and to which labels were affixed warning of 'Dangerous Animals' or 'Live Vipers'. The labels were provided free of charge by the printers Charvet of Bas-Rives (Lower Rives). The crate was then shipped express to Paris by train.

On receipt, the Pasteur Institute immediately notified him of the precise number of live and dead vipers that had arrived. He

schuldigd zou worden van landloperij. Het is ook daar, dat hij vaak zijn vriend Paulus ontmoette, Brun was diens achternaam, een andere erg bekende addervanger uit die tijd.

Adderbeten en remedies

Men moet er zich goed rekenschap van geven dat de adderjacht niet altijd zonder ongelukken verliep. De beten waren talrijk - Raison werd ongetwijfeld enkele tientallen keren gebeten gedurende zijn leven - en de remedies even talrijk als afdoende. Bijvoorbeeld met een scherp mes een kruis maken over de plek van de beet, de wond uitzuigen; zijn dochter goot vervolgens een mix van water en loogzout over de wond heen, liet hem twee liter melk drinken en stuurde hem naar bed. 's Anderendaags stond hij fris en monter op, klaar om verder te gaan

was paid 25 centimes per living animal, to which the *prefecture* added another 10 centimes at year's end, upon presentation of the institute's statements. By year's end, Raison had usually caught between 2,500 and 3,000 vipers.

Cycling trips

With the arrival of April the hunting season started. Astride his bicycle he would criss-cross through the countryside, often accompanied by a friend from Grenoble, an apothecary with his business on the Post Office square, on his trips into the Charreusse massif, or combing the chateau estates, of which there then still so many - La Chana, Valfray, chateau of the paper trade, Alivet - where he was always assured of the heartiest welcome, sure to be given a well-filled sandwich when he showed up.

His services were prized throughout the region, it should be said, and he missed no opportunity for exhibiting his bounty for all to see: at the Voiron market, the Beaucroissant fair, the Rosière de Vinay or Grand-Lemps festivals, and sometimes even venturing as far as the *département* of Rhône or Ain, always on his bicycle.

There he would give away postcards, following the advice of the Rives *marechaussée* to avoid being charged with vagrancy. It was in Rives, too, that he often met his friend Paulus, surnamed Brun, another widely known viper catcher of the day.

Adder bites and remedies

It should be borne in mind that the viper hunt was not without its dangers. Bites were frequent - Raison was undoubtedly bitten dozens of times in the course of his life - with the remedies as numerous as they were effective. One way was to cut a cross on the site of the bite using a sharp knife and then suck out the wound, which his daughter would then douse with a mixture of water and lye; having given him two litres of milk to drink, she would then send him

Afbeelding 4: Een antigif-set van Michel Legros uit Limoges circa 1930-40 (collectie R.J.C. Bronckers). / Plate 4: An antidote set distributed by Michel Legros of Limoges c. 1930-40 (coll. R.J.C. Bronckers).

met zijn bezigheden. Hij heeft zeker enkele keren de methode van Paulus Brun (zie advertentie elders in dit artikel) gehanteerd, een eigen recept op basis van weegbree.

Het collectieve volksgeloof heeft altijd zeer speciale eigenschappen toegekend aan de adder. Die leverden François Raison talrijke bezoekers op die hij kon adviseren: tegen kolieken en buikpijn bijvoorbeeld, neme men een gevilde adder, doe die in brandewijn en laat dat alles enige tijd macereren. Zorg ervoor dat de adder voortdurend ondergedompeld is in de brandewijn, en in geval van problemen, drinke men er met mate van.

Enkele keren namen de bezoekers slechts enkele adders mee die ze op hun eigen manier bereidden. Zoals die mevrouw uit Lyon die haar zoon die aan twee armen gehandicapt was, verzorgde, door er elke lente drie of vier mee te nemen - waarvoor zij flink betaalde - en die zij vilde, in stukken van vijf centimeter lengte hakte en waarmee zij een bouillon trok die zij haar zoon te drinken gaf. Drie jaar waarin zij deze behandeling toepaste waren voldoende om hem te genezen, zo zei men.

Kikkers

Maar bij de eerste dagen van de herfst kwam de jacht ten einde. Om in zijn onderhoud te voorzien en zijn tijd door te komen, verzamelde hij nu eens waterkers bij de vijver van Poype, dan weer kikkers in de moerassen van Charnècles.

Hij had een goede eigen methode om de kikkers te bereiden: hij pakte ze in zijn hand, hakte de kop eraf, legde ze op een bord om ze leeg te laten bloeden, waste ze, liet ze tot 's anderdaags weken, waarna hij ze met twaalfen aan een ijzerdraad tot een soort rozenkrans reeg. Vervolgens doorkruiste hij de straten van Rives en verzamelde met behulp van een wit benen fluitje zijn klanten en bood hun twaalf kikkers voor een dubbeltje aan. Het overkwam hem ook om de hand

to bed. The next day he would be up and about, perky as ever, ready to pursue the hunt. Once in a while he is also sure to have adopted the 'Paulus Brun method' (see the advertisement elsewhere in this article), a proprietary recipe based on plantain.

In folk memory and customs far and wide, the viper has always been attributed extraordinary powers. As a result, François Raison was approached by numerous people for advice: for colic and stomach pains, for instance, one should take a skinned viper, put it in brandy and leave it to macerate for a while. The snake must remain submerged in the alcohol at all times. When the complaint recurs, a small dose should be taken.

Sometimes visitors went home with just a few vipers, which they would then prepare in their own manner. Such was the case with a lady from Lyon who cared for her son, who was disabled in both arms, and who purchased three or four each spring - paying good money, it may be added - which she skinned, chopped into five-cm pieces and then used to prepare a broth that she then gave her son to drink. The three years she applied this treatment were sufficient to cure his ailment, it is said.

Frogs

When autumn arrived the viper hunt drew to a close, though. To make a living and while away his time he would then collect watercress in the ponds at Poype or frogs in the marshes of Charnècles.

He had his own tried and trusted method of handling his frog catch: grabbing them in his hand, he chopped their head off, put them on a plate to let the blood run out, washed them, left them to soak until the next day, and then strung twelve of them on an iron wire in a serpentine 'garland'. He then wandered the streets of Rives, using a bone flute to entice customers, to whom he would charge 10 centimes for a dozen

- Advertentie -

Toe te passen behandelingen tegen adderbeten

De verstandige behandeling tegen adderbeten is de inspuiting van het serum Calmette, of bij gebrek daaraan, een oplossing van kaliumpermanganaat of van goudchloride, daarmee de verspreiding in het bloed van het vergif verhinderend.

Een uitstekende voorzorgsmaatregel is om een Michel Legros-set [zie afbeelding 4] bij de hand te hebben, die niet veel plaats inneemt en alles bevat om een inspuiting te doen.

Maar het is niet altijd gemakkelijk of mogelijk deze behandelingen toe te passen. Daarom zal ik u mijn behandelingsmethodes uitleggen waarmee ik altijd de beste resultaten heb gehad en die in alle gevallen als nood toegepast kunnen worden vóór elke medische hulp.

Methode Paulus

1° manier - Neem 35 blaadjes ronde en spitse weegbree, 3 blaadjes kleine salie of koningskaars. Maal ze fijn om er het sap uit te halen, laat dat alles daarna koken in geitenmelk en drink het op; deze behandeling is ook effectief voor gebeten dieren.

2° methode - Om zichzelf in het bos te behandelen:

Snij direct bij de beet en laat het vergiftigde bloed er goed uitstromen terwijl je op de wond drukt. Los kaliumpermanganaat op met speeksel en breng dat op de wond aan.

3° methode - Laat de wond goed bloeden met behulp van een speld op de plek van de gaatjes zelf; neem 3 blaadjes van het liefst een hazelaar, kauw ze en wrijf ermee over de wond; neem daarna een glas gesuikerd water, voeg er speeksel aan toe en drink het.

4° methode - Men kan zich ook verzorgen door met een zakmes of de tanden een insnijding te maken en de wond te branden met fosfor van een lucifer of met een gloeiend ijzer.

Als men zich in een situatie bevindt waarin het onmogelijk is een van deze aangegeven manieren toe te passen, breng dan een afbinding aan, altijd boven de beet, bij voorkeur met spinthout van es, in afwachting van het moment dat je thuis verzorgd kunt worden, of dat je je kunt laten behandelen door een dokter.

Ik heb me altijd als ik gebeten was op deze manier met mijn methodes geholpen en gedurende 25 jaar dat ik dat doe, is het altijd effectief geweest.

Paulus Brun, addervanger te Voiron (Isère)

- Advertisement -

Treatments for viper bites

The wisest antidote for viper bites is to inject Calmette serum or, in its absence, a solution of potassium permanganate or gold chloride, thus to prevent the venom from coursing through the veins.

An excellent precaution is to have a Michel Legros set [Plate 4] at hand, which takes up but little space and contains all that is needed for an injection. It is not always easy or possible to apply these treatments, though, and for this reason I shall explain my own remedies with which I have always had excellent results and which can at all times be applied in any emergency before medical assistance is at hand.

The Paulus Method

1st method - Take 35 leaves of greater and ribwort plantain and 3 leaves of sage or great mullein. Mash them fine to extract the sap, then boil them in goat's milk and drink the potion; this is also an effective treatment for animals that have been bitten.

2nd method - To treat oneself in the woods: Make an incision immediately next to the wound and let the poisoned blood run out copiously while exerting pressure around the wound. Dissolve some potassium permanganate in spittle and apply it to the wound.

3rd method - Using a pin to prick directly into the wound, let it bleed copiously. Take 3 leaves, preferably of hazel, chew them and rub them into the wound; then take a glass of sugar water, add some spittle and drink it.

4th method - One can also treat oneself by using one's pocket knife or teeth to make an incision and then burn the wound with the phosphorus of a match or with a red-hot piece of iron.

If one finds oneself in a situation in which none of these methods are possible, then tie off the wound, always above the bite, preferably using sapwood of ash, as a tide-over until such time as you can be treated at home, or by a doctor.

Whenever I have been bitten, I have always treated myself this way with my own methods and in the 25 years I have done so they have proved effective on all occasions.

Paulus Brun, viper catcher, Voiron (Isère)

te schudden van landbouwers van Charnècles die hem aan werk konden helpen.

De jaren verliepen in het ritme van de seizoenen. Het leven van François Raison eindigde vredig op 3 februari 1931 in het huis van zijn dochter in Bas-Rives.

Dankwoord

Ik ben dank verschuldigd aan Guillaume Fabre (*la mairie* van Rives) voor toezending van het artikel, verder dr. Marcel van der Voort voor de vertaling en Onne Smeets voor het invullen van enkele hiaten. Nigel Harle bedank ik voor de vertaling naar het Engels.

Referentie

Valente, S. (1982) - Un Rivois d'autrefois - François Raison - Capteur de vipères. *Les Chroniques Rivoises*: 23-27.

frogs. He would also find time to shake the hand of peasants from Charnècles who might know of work for him.

Year followed year, in the rhythm of the seasons, and on February 3rd, 1931 François Raison passed away peacefully in his daughter's house in Bas-Rives.

Acknowledgments

I am grateful to Guillaume Fabre of Rives *mairie* for forwarding the article, to Dr. Marcel van der Voort for his translation into Dutch, and to Onne Smeets for filling in a few gaps. Nigel Harle I thank for his translation into English.

Literature

Valente, S. (1982) - Un Rivois d'autrefois - François Raison - Capteur de vipères. *Les Chroniques Rivoises*: 23-27.

